

Kommunalekonomisk utjämning för kommuner och landsting

Utjämningsåret 2006

OE0110

A. Allmänna uppgifter

A.1 Ämnesområde

Offentlig ekonomi

A.2 Statistikområde

Kommunernas finanser

A.3 Statistikprodukten ingår i Sveriges officiella statistik

A.4 Ansvarig

Myndighet/organisation: SCB Makroekonomi och priser, Offentlig ekonomi

Adress: 701 89 Örebro

Kontaktperson: Tomas Johansson

Telefon: 019-17 64 26

Telefax: 019-17 63 05

E-post: offentlig.ekonomi@scb.se

A.5 Producent

Myndighet/organisation: SCB Makroekonomi och priser, Offentlig ekonomi

Adress: 701 89 Örebro

Kontaktperson: Tomas Johansson och Andreas Giaever

Telefon: 019-17 64 26 och 019-17 64 52

Telefax: 019-17 63 05

E-post: offentlig.ekonomi@scb.se

A.6 Uppgiftsskyldighet

Nej, det görs ingen insamling av uppgifter direkt från uppgiftslämnare till beräkningarna. Uppgifterna hämtas från register och redan insamlat och bearbetat material.

A.7 Sekretess och regler för behandling av personuppgifter

I myndigheternas särskilda verksamhet för framställning av statistik gäller sekretess enligt 9 kap. 4 § sekretesslagen (1980:100).

Vid automatiserad behandling av personuppgifter gäller reglerna i personuppgiftslagen (1998:204). På statistikområdet finns dessutom särskilda regler för personuppgiftsbehandling i lagen (2001:99) och förordningen (2001:100) om den officiella statistiken.

A.8 Gallringsföreskrifter

Inga särskilda gallringsföreskrifter finns.

A.9 EU-reglering

EU-reglering saknas.

A.10 Syfte och historik

SCB beräknar utfall för kommunalekonomisk utjämning för kommuner och landsting. Kommunalekonomisk utjämning består av statligt finansierad inkomstutjämning, kostnadsutjämning, struktur- och införandebidrag samt regleringsavgift/bidrag för kommuner respektive landsting. Utjämningen syftar till att garantera alla kommuner och landsting likvärdiga ekonomiska förutsättningar oavsett strukturella förhållanden. Kommuner och landsting betalar avgifter till eller får bidrag från systemen. Kommunernas och landstingens sammanlagda bidrag och avgifter motsvarar statens anslag till kommunalekonomisk utjämning för respektive sektor. Utjämningsystemet är förändrat till utjämningsåret 2005 och finns beskrivet i utredningen *Gemensamt finansierad utjämning i kommunsektorn (SOU 2003:88)* och i propositionen *Ändringar i det kommunala utjämningsystemet (Prop. 2003/04:155)*. Lag (2004:773) om kommunalekonomisk utjämning trädde i kraft den 1 januari 2005. I *Förordning (2004:881) om kommunalekonomisk utjämning* beskrivs beräkningarna lite mer ingående.

Utjämning 1993–1995

År 1993 infördes ett statligt utjämningsbidrag till kommuner. Detta ersatte de tidigare skatteutjämningsbidragen samt huvuddelen av de specialdestinerade statsbidragen till olika kommunala verksamheter. Utjämningsbidraget bestod av tre delar: ett grundbelopp för utjämning av kommunernas skatteinkomster upp till en generell garantinivå, ett tillägg eller ett avdrag från grundbeloppet på grund av opåverkbara skillnader i strukturella förhållanden samt ett eventuellt tillägg för befolkningsminskning. De tre kommunerna Lidingö, Täby och Danderyd omfattades inte av systemet på grund av hög egen skattekraft.

Även för landstingen skedde vissa förändringar i skatteutjämningsbidraget 1993, bland annat slopades sex specialdestinerade statsbidrag som ersattes av en generell bidragsgivning.

Utjämning 1996–1999

I december 1995 beslutade riksdagen att införa ett nytt statsbidrags- och utjämningsystem för kommuner och landsting. Det nya systemet tillämpades fr.o.m. bidragsåret 1996. Det innehåller dels ett system för utjämning av inkomstskillnader eller skattekraft, inkomstutjämning, dels ett system för utjämning av skillnader i strukturella förhållanden, kostnadsutjämning. Kommuner och landsting vars skattekraft eller strukturella förhållanden är bättre än genomsnittet för riket erlägger en avgift och de med lägre skattekraft eller sämre strukturella förhållanden erhåller ett bidrag. Kostnadsutjämnningen bygger på ett antal delmodeller där strukturella kostnadsskillnaderna beräknas i varje modell med hjälp av faktorer som speglar behov och kostnadsnivå i den aktuella verksamheten. För att minska skillnaderna i bidrag relativt tidigare system kompletterades systemet med övergångsregler.

Utjämning 2000-2001

Inför bidragsåret 2000 gjordes vissa justeringar även om systemet till stora delar fortfarande förblev detsamma. De grundläggande principerna för utjämningen av ekonomiska förutsättningar mellan kommuner och landsting låg fast. De förändringar som infördes gäller dels underlaget för vissa beräkningsmodeller, dels införandet av en ny delmodell för barn och ungdomar med utländsk bakgrund i kostnadsutjämnningen för kommuner. Även övergångsreglerna ändrades för att göra övergången till det nya systemet mindre påtaglig för

enskilda kommuner och landsting. Övergångsreglerna bestod av två delar. Dels ett fast bidragsbelopp i kronor per invånare, dels ett rörligt bidrag/avgift som årligen minskade för att helt utgå bidragsåret 2004. Övergångsreglerna beräknades för varje kommun och landsting baserat på hur stor påverkan revideringen av utjämningsystemet medförde. De fastslagna övergångsbeloppen ändrades inte förrän nästa stora översyn av utjämningsystemet som skedde från år 2005.

Bidragsåret 2001 infördes en justering av inkomstutjämnningen för kommuner och landsting. Förändringen syftade till att minska negativa marginaleffekter.

Utjämnning 2002

Inför bidragsåret 2002 gjordes små justeringar i kostnadsutjämnningen för kommuner och landsting. De grundläggande principerna för utjämnningen av ekonomiska förutsättningar mellan kommuner och landsting låg fast. De förändringar som infördes gällde dels underlaget för vissa beräkningsmodeller, dels korrigerings- och belysningsmodellerna i kostnadsutjämnningen för kommuner, dels korrigerings- och belysningsmodellerna i kostnadsutjämnningen för landsting. Vidare plockades högskoleutbildning bort från kostnadsutjämnningen för landsting.

Utjämnning 2003

Inför detta bidragsår uppdaterades de variabler som baseras på tätorter. En ny tätortsavgränsning gjordes 2000 och därmed påverkades följande modeller: barnomsorg, individ- och familjeomsorg, vatten och avlopp, administration mm och kollektivtrafik.

Utjämnning 2004

Inför detta bidragsår uppdaterades kostnadsandelarna som används i kollektivtrafikmodellen för alla kommuner i två län. Uppdateringen påverkade de flesta kommuner marginellt. Inga kommuner eller landsting fick rörliga införandebidrag/avgifter enligt övergångsreglerna från och med detta bidragsår.

Kommunalekonomisk utjämnning 2005-

I det system som gäller från 2005 ingår ett nytt system för inkomstutjämnning, en reviderad kostnadsutjämnning samt nya inslag i form av strukturbidrag, införandebidrag och regleringspost. Syftet med utjämnningen är oförändrat att åstadkomma likvärdiga ekonomiska förutsättningar för alla kommuner och landsting att bedriva sin verksamhet.

Det nya systemet för inkomstutjämnning motsvarar inkomstutjämnning och generellt statsbidrag i tidigare system. Det innebär i huvudsak att staten finansierar utjämnningen. Kommuner och landsting garanteras genom ett inkomstutjämningsbidrag 115 respektive 110 procent av en uppräknad medelskattkraft. Kommuner och landsting som har en skattkraft över respektive nivå betalar en inkomstutjämningsavgift till staten.

- Skattkraft är kommunalt skatteunderlag per invånare.
- Medelskattkraften är ett riksmedelvärde.

Kostnadsutjämnningen syftar till att utjämna för strukturella behovs- och kostnadsskillnader. Systemet skall som tidigare inte utjämna för kostnader som beror på skillnader i vald servicenivå, avgiftsättning och effektivitet. Kostnadsutjämnningen för kommuner består från 2005 av åtta delmodeller, nämligen förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg, förskoleklass och

grundskola, gymnasieskola, individ- och familjeomsorg, barn och ungdomar med utländsk bakgrund, äldreomsorg, befolkningsförändringar samt bebyggelsestruktur. I kostnadsutjämnningen för landsting görs beräkningar avseende hälso- och sjukvård och befolkningsförändringar¹. Därtill kommer delmodellen kollektivtrafik som är gemensam för kommuner och landsting. För varje delmodell beräknas en standardkostnad. Standardkostnaderna summeras till en strukturkostnad för varje kommun och landsting. Kommuner och landsting som har en lägre strukturkostnad än genomsnittet för kommuner respektive landsting får betala en kostnadsutjämningsavgift och de kommuner och landsting som har en högre strukturkostnad får ett kostnadsutjämningsbidrag. Summan av avgifterna skall i stort motsvara summan av bidragen.

Kommuner och landsting kan få ett strukturbidrag som beräknas i kronor per invånare och skall utgå årligen och tills vidare. Bidraget ges till kommuner som i tidigare kostnadsutjämnning fick bidrag för ”näringslivs- och sysselsättningsfrämjande åtgärder” (=hög/re arbetslöshet) och ”svagt befolkningsunderlag”. Landsting som får bidrag fick tidigare bidrag i kostnadsutjämnningen för ”små landsting”. Dessutom utgår bidrag till kommuner och landsting som får en större försämring genom införandet av det nya systemet.

Utfallet 2004 enligt det nya systemet jämförs med ett referensbidrag som utgörs av det faktiska utfallet för 2004 enligt tidigare system (med vissa korrigeringar främst avseende det generella statsbidraget). Kommuner och landsting med större bidragsminskningar får ett årligt införandebidrag (utöver den del som utgår i form av strukturbidrag). Införandebidragen trappas av stegvis och utgår som längst t.o.m. 2010.

Nettot av inkomstutjämnning, kostnadsutjämnning, strukturbidrag och införandebidrag jämförs med statens anslag för kommuner respektive landsting för aktuellt utjämningsår. Om bidragsinkomsterna för kommunerna eller landstingen överstiger anslaget för delsektorn skall en regleringsavgift erläggas. Om bidragsinkomsterna för kommunerna eller landstingen uppgår till ett belopp som är mindre än anslaget till delsektorn utgår ett regleringsbidrag. Bidraget eller avgiften beräknas för kommuner och landsting på totalnivå och var för sig som ett enhetligt belopp i kronor per invånare för respektive delsektor.

Delmodellen för befolkningsförändringar i kostnadsutjämnningen för landsting infördes utjämningsåret 2006.

Från 2006 avrundas ej reglerings-avgiften/bidraget till hel krona per invånare. Förändringen i reglerings-avgiften/bidraget medförde att bidragen till kommunerna och landstingen i fortsättningen överensstämmer med statens anslag till respektive sektor. År 2005 översteg bidragen statens anslag med knappt fyra miljoner kronor.

A.11 Statistikanvändning

Skatteverket använder resultatet av beräkningarna för att fatta beslut om kommunernas respektive landstingens bidrag/avgifter i den kommunal-

¹ Delmodellen för befolkningsförändringar skiljer sig delvis från motsvarande delmodell för kommuner. Befolkningsförändringar i landstingsberäkningarna består endast av en kompensation till landsting med en långvarigt hög befolkningstillväxt. Denna kompensation är en av flera delar i motsvarande delmodell i kommunberäkningarna.

ekonomiska utjämningen.

En annan viktig användare är Regeringskansliet. Vissa kommuner och landsting använder delar av utjämningsystemet i den interna resursfördelningen i kommunen eller landstinget.

Skolverket utnyttjar utfallet i delmodellen för förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg som grund i fördelningen av statsbidragen till kommuner som tillämpar maxtaxa i förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg. Skolverket använder samma fördelningsprincip som grund för statsbidraget till personalförstärkningar i förskolan.

A.12 Uppläggnings och genomförande

Beräkningar av kommunalekonomisk utjämning görs två gånger året före utjämningsåret, en i september och en i december.

Septemberberäkningen är preliminär och görs för att kommunerna och landstingen ska kunna använda uppgifterna i sitt budgetarbete för nästkommande år. Senast den 10 januari utjämningsåret, ska Skatteverket få beräkningsunderlaget från SCB. Senast den 20 januari får kommuner och landsting beslut från Skatteverket om utfallet för utjämningsåret.

A.13 Planerade förändringar i kommande undersökningar

Beräkningarna av kommunalekonomisk utjämning är beroende av riksdagsbeslut.

Under våren 2005 påbörjades en utredning benämnd 2005 års uppföljning av utjämningsystemet (Fi 2005:02). Eventuellt kommer utredningen att komma med förslag som kan förändra beräkningarna. Bland annat har de påbörjat ett arbete att uppdatera kostnadskomponenterna som används i hälso- och sjukvårdsberäkningarna.

Från och med 1 januari 2007 kommer Heby kommun att byta län från Västmanlands till Uppsala.

B. Kvalitetsdeklaration

0 Inledning

Den kommunalekonomiska utjämningen syftar till att minska inverkan av sådana strukturella skillnader som påverkar de ekonomiska förutsättningarna för kommunerna och landstingen att bedriva sin verksamhet. För att minska effekterna för enskilda kommuner och landsting av införandet av kommunalekonomisk utjämning finns särskilda övergångsregler (struktur- och införandebidrag). Struktur- och införandebidragen är beslutade för respektive kommun och landsting. Införandebidragen är begränsade till att gälla för åren 2005 – 2010. Struktur- och införandebidragen baseras på den bidragsförändring som framkommit vid jämförelse av referensutfallet bidragsår 2004 enligt det utjämningsystem som gällde fram till bidragsår 2004 och utfall för år 2004 om den kommunalekonomiska utjämningen varit införd. Strukturbidragen baseras även på standardkostnaderna som respektive kommun och landsting hade i de delmodeller i kostnadsutjämningen som var av regionalpolitisk karaktär, bidragsåret 2004.

Underlag till beräkningarna hämtas in från SCB och andra statistikansvariga myndigheter såsom Skatteverket, Skolverket, Socialstyrelsen, AMS, BRÅ och Glesbygdverket. Vissa underlag hämtas även in från Sveriges kommuner och landsting samt finansdepartementet. En del av variablerna som ingår i

modellerna uppdateras inte årligen utan är fastslagna av utredningen *Gemensamt finansierad utjämning i kommunsektorn (SOU 2003:88)*, i propositionen *Ändringar i det kommunala utjämningsystemet (Prop. 2003/04:155)* och i *förordning (2004:881) om kommunalekonomisk utjämning*.

Beräkningar görs för kommuner och landsting var för sig och består av följande delar för landsting och kommuner var för sig:

- Inkomstutjämning
- Kostnadsutjämning
- Strukturbidrag
- Införandebidrag
- Regleringsavgift/bidrag

1 Innehåll

1.1 Statistiska målstorheter

Resultatet av beräkningarna redovisas som kronor per invånare den 30 juni året före utjämningsåret för de preliminära beräkningarna och som kronor per invånare den 1 november året före utjämningsåret för de slutliga beräkningarna.

I kostnadsutjämnningen kallas de olika modellernas resultat för standardkostnader. Summan av standardkostnaderna kallas strukturkostnad. Dessa båda målstorheter redovisas i kronor per invånare.

1.1.1 Objekt och population

Populationen består av samtliga kommuner och landsting och avser utjämningsårets indelning.

Undersökningsobjekten är kommuner och landsting.

1.1.2 Variabler

För en detaljerad lista över variablerna, kontakta SCB.

1.1.3 Statistiska mått

De statistiska mått som redovisas är summa och vägda medelvärden.

1.1.4 Redovisningsgrupper

Kommuner och landsting enligt utjämningsårets indelning.

1.1.5 Referenstider

Referenstiden är inte densamma för de olika variablerna.

Kommunalekonomisk utjämning

Utfallen i den kommunalekonomiska utjämnningen beräknas i kronor per invånare. Utfallet multipliceras med befolkningen den 1 november året före utjämningsåret enligt utjämningsårets indelning. I den preliminära beräkningen i september året före utjämningsåret multipliceras utfallen med folkmängderna den 30 juni året före utjämningsåret.

Inkomstutjämning

Inkomstutjämnningen baseras på respektive kommuns och landstings skatteunderlag enligt taxeringen året före utjämningsåret vilket innebär att det är inkomsterna två år före utjämningsåret som ligger som grund. I den preliminära beräkningen i september används en prognos av den slutliga taxeringen som Skatteverket publicerar i september. I inkomstutjämnningen används även

befolkningsuppgifter avseende den 1 november året före utjämningsåret. I den preliminära beräkningen används dock befolkningsuppgifter per den 30 juni året före utjämningsåret. För att skatteunderlagen ska motsvara utjämningsårets nivå används prognoser av skatteunderlagets utveckling för året före utjämningsåret och utjämningsåret. Dessa prognoser fastställs av regeringen i en förordning som publiceras under hösten året före utjämningsåret. De länsvisa skattesatserna som används baseras på medelskattesatsen i riket (exklusive Gotland) år 2003. De länsvisa skattesatserna justeras även baserat på skatteväxlingar som gjorts under åren 1991 fram till utjämningsåret.

Kostnadsutjämning

De flesta variabler som används i kostnadsutjämnningen hämtas från SCB:s befolkningsregister och avser i de flesta fall befolkningen den 31 december två år före utjämningsåret. Exempel på undantag är delmodellen för förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg där respektive kommuns folkmängd den 31 december tre respektive fyra år före utjämningsåret också används.

I delmodellen för befolkningsförändringar används kommunernas och landstingens befolkning den 1 november året före utjämningsåret samt folkmängden den 1 november två, tre, fyra, fem och sex år före utjämningsåret. I den preliminära beräkningen i september året före utjämningsåret används befolkningen den 30 juni året före utjämningsåret. I kostnadsutjämnningen för kommuner används även kommunernas folkmängd den 31 december 12 år före utjämningsåret samt antalet 7 – 18-åringar den 31 december sju år före utjämningsåret.

I hälso- och sjukvårdsmodellen i kostnadsutjämnningen för landsting används även befolkningsuppgifter per den 31 december tre, fyra och fem år före utjämningsåret.

Vad gäller övriga variabler används i delmodellen för förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg uppgifter om skatteunderlag enligt taxeringen ett, två och tre år före utjämningsåret. Uppgifter om småbarnsföräldrars förvärvsfrekvens baseras på uppgifter tre respektive fyra år före utjämningsåret. Tätortsfaktorn som används i denna delmodell² baseras på uppgifter som avser år 2000.

I delmodellen för förskoleklass och grundskola baseras tillägget/avdraget för små skolor och skolskjutsar på förhållandet åren 1997, 1999 och 2001.

I delmodellen för gymnasieskola baseras tillägget för inackordering och/eller reskostnader baseras på uppgifter från år 2001. Uppgifter om antalet elever per program och hemkommun baseras på uppgifter den 15 oktober två år före utjämningsåret. Uppgifter om kostnad per elev och program baseras på data tre år före utjämningsåret.

I delmodellen för individ- och familjeomsorg används uppgifter om lagförda ungdomar på data två, tre respektive fyra år före utjämningsåret. Uppgift om arbetslösa utan ersättning baseras på data två år före utjämningsåret. Uppgifter om antalet män med mycket låg inkomst under 140 000 kronor baseras på uppgifter tre år före utjämningsåret.

I delmodellen för äldreomsorg baseras tillägget/avdraget för hemtjänst i glesbygd på data från 2002.

I delmodellen för befolkningsförändringar används utfallet från kommunal-ekonomisk utjämning året före utjämningsåret. I delmodellen används även skatteunderlaget för respektive kommun och landsting från taxeringen två år före utjämningsåret. För att skatteunderlagen ska motsvara nivån året före utjämningsåret, används de prognoser av skatteunderlagets utveckling för två respektive tre år före utjämningsåret som användes vid beräkningen av inkomst-

² Tätortsfaktorer används även i delmodellerna individ- och familjeomsorg och kollektivtrafik

utjämningsföregående utjämningsår. Dessa prognoser fastställdes av regeringen i en förordning som publicerades under hösten två år före utjämningsåret.

I delmodellen bebyggelsestruktur baseras komponenten byggkostnader på data från 2001 och 2002. Komponenterna uppvärmning baseras på uppgifter från början av 90-talet. Komponenterna administration baseras på tätortsuppgifter från år 2000, kommunernas landarealer 2003 och befolkning den 31 december 2002. De grundläggande kostnadskomponenterna har räknats upp till 2003 års nivå med bland annat de prognostiserade nettoprisindex som publicerades i förordningen (1995:1645) om utjämningsbidrag och utjämningsavgift för kommuner och landsting för åren 1993 till 2002. Komponenterna gator och vägar baseras på uppgifter från början av 90-talet.

I delmodellen för kollektivtrafik baseras respektive kommuns andel av kommunkollektivets kostnad för kollektivtrafik på uppgifter från år 2002. För kommunerna i Västra Götaland och Jämtland baseras respektive kommuns kostnadsandelar på uppgifter från år 2004. Uppgift om andel utpendlare baseras på statistik som avser förhållandet år 2000.

I hälso- och sjukvårdsmodellens komponent för glesbygdstillägg/avdrag baseras de ingående delarna på förhållanden åren 2001 och 2002. I delmodellen används inkomst- och sysselsättningsuppgifter för tre år före utjämningsåret. Uppgift om boende avser förhållandet den 1 januari två år före utjämningsåret.

Strukturbidrag

Strukturbidraget baseras på standardkostnader i kostnadsutjämningsbidragsåret 2004 som hade regionalpolitisk karaktär. I kommunutjämningsdelen var det delmodellerna näringslivs- och sysselsättningsåtgärder och svagt befolkningsunderlag och i landstingsutjämningsdelen var det komponenterna små landsting som ingick i delmodellen för hälso- och sjukvård. Utfallet i delmodellen näringslivs- och sysselsättningsåtgärder baserades på andelen arbetslösa i åldrarna 16 – 64 år för åren 1998, 1999, 2000, 2001 och 2002. Utfallet i delmodellen svagt befolkningsunderlag baserades dels på befolkningsuppgifter per den 31 december 2002 men även på lokala och regionala befolkningsunderlag i mitten av 90-talet. Utfallet i komponenterna små landsting baseras på befolkningsuppgifter den 31 december 2002.

Utöver detta får de kommuner och landsting som fick en bidragsminskning på 0,56 respektive 0,28 procent av det egna skatteunderlaget, strukturbidrag. Det skatteunderlag som avses är skatteunderlaget enligt taxeringsår 2004 efter uppräkningsår till utjämningsåret 2005:s nivå. Som grund används även befolkningsuppgifter per den 1 november 2004.

Införandebidrag

Införandebidraget går till de kommuner som får en årlig bidragsminskning på 0,08 respektive 0,04 procent av det egna skatteunderlaget. Det skatteunderlag som avses är skatteunderlaget enligt taxeringsår 2004 efter uppräkningsår till utjämningsåret 2005:s nivå. Som grund används även befolkningsuppgifter per den 1 november 2004.

1.2 Fullständighet

Beräkningen omfattar samtliga kommuner och landsting. De underlag som behövs för beräkningarna finns tillgängliga på mikronivå.

2 Tillförlitlighet

2.1 Tillförlitlighet totalt

Den kommunalekonomiska utjämningsdelen syftar till att utjämna strukturella

skillnader mellan kommuner och mellan landsting. Det innebär däremot inte att alla kommuner och landsting ska få samma ekonomiska situation efter utjämnningen. Det beror dels på att utjämnningen inte är fullständig men dels även på att olika kommuner och landsting har olika ambitionsnivåer avseende avgifter, utbud, kvalitet och effektivitet.

Tillförlitligheten i utjämningsberäkningarna är dock god.

2.2 Osäkerhetskällor

Osäkerheten ligger i att uppgifter hämtas från många olika källor.

2.2.1 Urval

Beräkningarna innehåller inga urval

2.2.2 Ramtäckning

Registret över totalbefolkningen (RTB)

De flesta variablerna i utjämningsberäkningarna hämtas från SCB:s befolkningsregister (RTB) där alla folkbokförda individer grupperas till kommuner respektive landsting. Huvudregeln i befolkningsregistret är att man är folkbokförd på den fastighet där man är regelmässigt tillbringar sin dygnsvila. Från huvudregeln finns vissa viktiga undantag (under- och övertäckning) som kan delas in i tre grupper:

1. Personer som är folkbokförda men som inte bor i Sverige
2. Personer som bor i Sverige men som inte är folkbokförda
3. Personer folkbokförda på en annan fastighet än den de bor på

Personer i grupp 1 ingår i RTB medan personer i grupp 2 inte gör det. Personer i grupp 3 ingår i RTB men kan vid en regional uppdelning komma att ingå i ett annat regionalt område än det de bor i.

Statistiken som baseras på uppgifter från registret över totalbefolkningen har allmänt sett god kvalitet. De kontrollundersökningar som gjorts genom åren visar att tillförlitligheten är god i de allra flesta statistikredovisningarna. Tillförlitlighetsproblem på grund av övertäckning finns dock, framför allt i redovisningen av utrikes födda.

Det finns personer som borde vara folkbokförda men som inte är det (undertäckning) samt personer som är folkbokförda trots att de inte borde vara det (övertäckning), vilket leder till täckningsfel. Det är brister i rapportering (bland annat pga sena aviseringar) av födselar, dödsfall, invandring och utvandring som resulterar i dessa täckningsfel. Några exakta mått på storleken av bristerna finns för närvarande inte. För nyfödda uppskattas undertäckningen i observationsregistren vara 0,1 procent av 0-åringarna. Övertäckningen i observationsregistren med anledning av ej rapporterade dödsfall antas vara mindre 0,1 procent av de döda. Utvandrare förorsakar övertäckning om utflyttning inte anmäls. Vid den kontroll som gjordes i samband med folk- och bostadsräkningen 1985 var övertäckningen ca 0,1 procent av hela befolkningen. Räknat på delpopulationen utländska medborgare var övertäckningen 1,0 procent för nordiska medborgare och 2,8 procent för övriga medborgarskap tillsammans. Under år 2004 har studier gjorts där man försökt att skatta storleken på övertäckningen med hjälp av registerstatistik. En preliminär siffra pekar på en övertäckning på minst 35 000 personer.

I dagsläget saknas möjligheter att redovisa statistik om familjer och hushåll utifrån RTB. Detta pga. att det saknas folkbokföring på lägenhet. Detta innebär att de variabler i kommunalekonomisk utjämnning som baseras på hushållsbegrepp innehåller extra stor osäkerhet då de är syntetiskt framtagna. Då

rapporteringen sköts av individen själv, t.ex. vid flyttning, är mätfelet troligen mer omfattande än då sköts av myndighetspersoner. Detta kan exempelvis medföra att uppgifter om civilstånd och ålder kan vara felaktig för vissa personer. Att individer kan ha fel ålder upptäcks först vid de fall individen byter personnummer och samtidigt byter födelsedatum.

Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik (RAMS)

Uppgifter från det registerbaserade sysselsättningsregistret (RAMS) används både i kostnadsutjämnningen för kommuner och landsting. Som framgår av namnet på registret framställs registret genom sambearbetningar av ett antal register varav RTB, kontrolluppgiftsregistret och inkomst- och taxeringsregistret (IoT) främst bör ligga till grund för de variabler som används i utjämnings-systemet. RAMS:s sysselsättningsregister omfattar samtliga personer som är folkbokförda i landet den sista december enligt RTB, varifrån demografiska uppgifter hämtas. Därefter påförs uppgifter från kontrolluppgiftsregistret och IoT. Med hjälp av uppgifter från de båda sistnämnda registren och hur man svarat i Arbetskraftsundersökningen (AKU) på frågan om sysselsättning i mätveckan i november, klassificeras personerna som förvärvsarbetande eller ej förvärvsarbetande under november. Variabelvärdena i RAMS kommer från register med generellt sett god kvalitet, men statistiken har vissa felkällor som främst gäller variablerna arbetsställets belägenhet, näringsgren och sysselsättningsstatus. Sysselsättningsnivån i RAMS ligger dock cirka två procent under motsvarande tal i AKU (nov). Uppgiften om sysselsättningsstatus används i hälso- och sjukvårdsmodellen i kostnadsutjämnning för landsting. Statistik med redovisning på små redovisningsgrupper ger ibland något sämre kvalitet.

Inkomst- och taxeringsregistret (IoT)

Uppgifter från inkomst- och taxeringsregistret (IoT) används i hälso- och sjukvårdsmodellen samt i individ- och familjeomsorgsmodellen i kostnadsutjämnning för kommuner. IoT bygger på administrativa register och är totalräknad vilket ger den en mycket hög precision i sina beloppsberäkningar. En viss övertäckning förekommer p.g.a. personer som utvandrat från Sverige utan att ha meddelat detta till folkbokföringen kan ingå i populationen. Uppskattningsvis gäller detta ca 20-30 000 familjer. Statistiken bygger på uppgifter som redovisas i självdeklarationen, kontrolluppgifter m.m. Det innebär att inkomster och förmögenheter som undanhålls skattemyndigheterna lämnas helt utanför. Storleken på denna dolda sektor i ekonomin är relativt okänd, men torde uppgå till betydande belopp.

Fastighetsregistret

Uppgifter från fastighetsregistret används i hälso- och sjukvårdsmodellen i kostnadsutjämnningen för landsting. Uppgiften som används är vilken typ av fastighet som en person folkbokförd på (exempelvis småhus eller hyreshus). Den statistiska tillförlitligheten bedöms generellt som god. Felaktigheter för enskilda objekt kan förekomma.

Cancer- och patientregistren

I kostnadsutjämnningen för landsting används även uppgifter från Socialstyrelsens cancerregister och patientregister. Från dessa båda register erhålls uppgifter om de vårdtunga personerna per landsting. Patientregistret är en totalundersökning vilket innebär att samtliga patienter som skrivs ut från, slutet, offentlig sjukvård skall rapporteras. Samtliga sjukhus, bortsett från mindre sjukhem, torde idag ha patientadministrativa system, där samtliga intagna registreras. Problem kan förekomma i kommunikation mellan lokala, regionala

och centrala system. Vad gäller cancerregistret (som också är en totalundersökning) är 98 procent av alla cancerfallen morfologiskt fastställda. Ett visst tillförlitlighetsproblem är att det förekommer partiellt bortfall. Dessa båda register innehåller personer som är avlidna och utvandrade. I bearbetningarna i utjämningsssammanhang används dock endast de personer som är folkbokförda i Sverige per den sista december tre år före utjämningsåret samt de personer som avlidit under året. Bearbetningen av cancer- och patientregistret görs av personal på Socialstyrelsen.

Taxeringsutfallet

Uppgifter om respektive kommuns- och landstings skatteunderlag hämtas från taxeringsutfallet som Skatteverket sammanställer ett år efter inkomståret. I beräkningarna av inkomstutjämnningen används två versioner av skatteunderlaget. Dels en prognos som Skatteverket publicerar i september året för utjämningsåret och dels en definitiv som i regel publiceras i slutet av november året före utjämningsåret. Prognosen som publiceras i är framtagen av Skatteverket med en försiktighetsprincip beroende på att de vill undvika eventuella överskattningar av det slutliga skatteunderlaget. På riksnivå var underskattningen omkring 0,3 procent taxeringsåret 2005. För enskilda kommuner kan underskattningen vara betydligt större. Ett fåtal kommuner råkade även ut för en liten överskattning (max 0,18 %). Inkomster som inte rapporteras till Skatteverket blir inte föremål för taxering vilket innebär att dessa inkomster därför inte ingår i skatteunderlagen.

2.2.3 Mätning

Ingen särskild mätning görs för denna statistik.

2.2.4 Svartsbortfall

-

2.2.5 Bearbetning

Variablerna som används hämtas från de olika källorna och läggs i en databas. Diverse kontroller görs på en översiktlig nivå för att bedöma kvalitén på uppgifterna. Därefter förs uppgifterna över till Excel där beräkningen av hur mycket varje kommun erhåller/betalar i form av bidrag och utjämnning sker. Därefter görs diverse granskningskontroller. En kontrollberäkning görs med hjälp av programvaran SAS.

2.2.6 Modellantaganden

En mängd modellantaganden görs i beräkningarna. Dessa regleras i Lag (2004:773) om kommunalekonomisk utjämnning och förordning (2004:881) om kommunalekonomisk utjämnning.

Inkomstutjämnning

För inkomstutjämnningen används en modell där man utgår ifrån skatteunderlaget. De kommuner eller landsting vars uppräknade skatteunderlag³ (per invånare) överstiger det garanterade skatteutjämningsunderlaget får betala en avgift och de som har ett skatteunderlag (per invånare) som understiger skatteutjämningsunderlaget får ett bidrag. Garantinivån för kommuner är 115% av den uppräknade medelskattekraften i riket och för landsting 110% av den uppräknade medelskattekraften i riket.

³ Uppräkningsfaktorn avser att räkna upp skatteunderlaget till utjämningsårets nivå. Regeringen fastställer årligen de uppräkningsfaktorer som ska användas.

Underlag för inkomstutjämningsbidrag/avgift baseras på kommunens/landstingets uppräknade skatteunderlag minskat med respektive kommuns/landstings skatteutjämningsunderlag.

Slutligen multipliceras underlaget för inkomstutjämningsbidrag/avgift med respektive kommuns och landstings länsvisa skattesats. Den länsvisa skattesatsen är olika mellan länen, men samma för alla kommuner i länet. Den länsvisa skattesatsen baseras på den genomsnittliga skattesatsen för kommuner respektive landsting år 2003.

Kommunernas genomsnittliga skattesats reduceras till 95 % respektive 85 % och landstingens genomsnittliga skattesats reduceras till 90 % respektive 85 %.

Slutligen har man i framtagandet av respektive länsvis skattesats tagit hänsyn till skatteväxlingar som skett mellan kommuner och landsting under åren 1991 – 2005 reducerat med den genomsnittliga skatteväxlingen i riket. Detta steg medför att den länsvisa skattesatsen skiljer sig mellan länen och landstingen.

För kommuner med positivt underlag för inkomstutjämningsbidrag/avgift multipliceras med den 95%-iga länsvisa skattesatsen för kommuner.

För landsting med positivt underlag för inkomstutjämningsbidrag/avgift multipliceras med 90%-iga länsvisa skattesatsen för kommuner.

För kommuner och landsting med negativt underlag för inkomstutjämningsbidrag/avgift multipliceras med 85%-iga länsvisa skattesatserna.

Utfallet räknas sedan om till kronor per invånare.

Kostnadsutjämning för kommuner

Kostnadsutjämningen för kommuner består av nio delmodeller. Dessa är

- Förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg
- Förskoleklass och grundskola
- Gymnasieskola
- Individ- och familjeomsorg
- Barn och ungdomar med utländsk bakgrund
- Äldreomsorg
- Befolkningsförändringar
- Bebyggelsestruktur
- Kollektivtrafik

Nedan följer en kortfattad beskrivning av dessa.

Förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg

Standardkostnaden för barnomsorg beräknas utifrån kommunens åldersstruktur och ett volymindex som avser att spegla behovet av barnomsorg. Kommunens åldersstruktur beräknas utifrån andelen barn i åldrarna 1-3, 4-5, 6 och 7-9 år. För att beräkna behovet av barnomsorg används föräldrarnas förvärvsfrekvens, skattekraft och ett mått på hur tätbefolkad kommunen är.

Förskoleklass och grundskola

Standardkostnaden för förskoleklass och grundskola beräknas utifrån andelen

barn i åldrarna 6 år och 7-15 år samt andelen barn 7-15 år som är födda utanför Sverige, Norge och Danmark eller som har minst en förälder som är född utanför nämnda länder vilket används för att beräkna tillägget/avdraget för modersmålsundervisning och undervisning i svenska som andraspråk. Därtill kommer tillägg/avdrag för små skolor och skolskjutsar vilket beräknas utifrån elevernas geografiska spridning i kommunen.

Gymnasieskola

Standardkostnaden för gymnasieskolan beräknas utifrån andelen ungdomar 16-18 år, tillägg/avdrag för bebyggelsestruktur, samt tillägg/avdrag baserat på elevernas programval de senaste två åren.

Individ- och familjeomsorg

Standardkostnaden för individ- och familjeomsorg är uppdelad i två separata delar, en för barn och ungdomsvård och en för ekonomiskt bistånd, missbrukarvård och övrig verksamhet. Barn och ungdomsvård baserat på andelen barn till ensamstående föräldrar, andelen barn med utländsk bakgrund andelen lagförda ungdomar och kommunens folkmängd. Övrig individ- och familjeomsorg beräknas utifrån andelen utrikes födda flyktingar och nära anhöriga samt övriga utrikes födda från länder utanför Norden och de länder som var medlemmar i EU 2003, arbetslösa utan ersättning, ensamstående kvinnor med barn, andel män med låg inkomst samt ett täthetsmått.

Barn och ungdomar med utländsk bakgrund

Standardkostnaden beräknas utifrån andelen barn och ungdomar i åldern 0-19 år som är födda utanför Norden och de länder som var medlemmar i EU 2003 eller minst en förälder född utanför Norden och de länder som var medlemmar i EU 2003 av totala antalet 0-19 åringar i kommunen.

Äldreomsorg

Standardkostnaden för äldreomsorg beräknas utifrån antalet män respektive kvinnor i åldersgrupperna 65-69, 70-74, 75-79, 80-84, 85-89 samt 90 år och äldre uppdelade på civilstånd och födelseland (sammanlagt 48 grupper), normkostnaden för respektive grupp, tillägg/avdrag för institutionsboende i glesbygd samt tillägg/avdrag för hemtjänstkostnader.

Befolkningsförändringar

Delmodellen är uppdelad i fyra delar:

- Befolkningsminskning under en tioårsperiod
- Kraftig befolkningsminskning under en femårsperiod för 7 – 18-åringar
- Kraftig befolkningsökning under en femårsperiod för 7 – 18-åringar
- Eftersläpningseffekter

Standardkostnadens del för befolkningsminskning beräknas utifrån kommunens befolkningsminskning den senaste tioårsperioden.

Standardkostnadens del för kraftig befolkningsminskning för 7 – 18-åringar beräknas utifrån förändringen den senaste femårsperioden. Den minskning som överstiger fastställt gränsvärde⁴ ligger till grund för standardkostnaden.

Standardkostnadens del för kraftig befolkningsökning för 7 – 18-åringar beräknas utifrån förändringen den senaste femårsperioden. Den ökning som överstiger fastställt gränsvärde⁵ ligger till grund för standardkostnaden.

För att kunna ta del av kompensation för eftersläpning av skatteinkomster krävs

⁴ Gränsvärdet baseras på förändringen i riket under samma femårsperiod.

⁵ Gränsvärdet baseras på förändringen i riket under samma femårsperiod.

att kommunens genomsnittliga befolkningstillväxt under en fyraårsperiod överstiger 1,2%⁶. Är befolkningstillväxten mellan den 1 november två år före utjämningsåret och 1 november året före utjämningsåret högre än 1,2 % erhåller kommunen en standardkostnad. Det antal personer av kommunens befolkningstillväxt som överstiger gränsvärdet 1,2 % ligger till grund för beräkningen av standardkostnaden. Utfallet baseras på kommunens utfall i utjämningsystemet året före utjämningsåret jämfört med motsvarande utfall ökat med det antal personer som översteg gränsvärdet.

Bebyggelsestruktur

Standardkostnaden för bebyggelsestruktur beräknas utifrån fyra fastställda parametrar, byggkostnader, administration, väg och vatten samt uppvärmning. Dessa fyra delar ingick som delmodeller i kostnadsutjämnningen till och med bidragsåret 2004. Parametrarna har delvis uppdaterats till utjämningsår 2005.

Kollektivtrafik

Standardkostnaden för kollektivtrafiken beräknas länsvis med hjälp av variablerna gleshet, arbetspendling och tätortsstruktur. Därefter fördelas 50 procent till kommunerna och 50 procent till landstingen. Inom respektive län ska fördelningen mellan kommunerna ske efter kommunernas andel av de totala kollektivtrafikkostnaderna i länet 2003. För Västra Götaland och Jämtland är kollektivtrafikkostnaderna baserat på uppdaterade uppgifter. För Stockholms län gäller att den beräknade kostnaden för länet fördelas på 40 procent till kommuner och 60 procent till landstinget. För Stockholms län och Skåne län har alla kommuner i länet samma standardkostnad.

Kostnadsutjämnning för landsting

Kostnadsutjämnningen för landsting består av tre delmodeller.

- Hälsa- och sjukvård
- Befolkningsförändringar
- Kollektivtrafik

Nedan följer en kortfattad beskrivning av dessa.

Hälsa- och sjukvård

Standardkostnaden för hälsa- och sjukvård beräknas utifrån:

- Kostnader för nio vårdtunga grupper inklusive HIV
- Kostnader för ej vårdtunga grupper

Därutöver tillkommer tillägg eller avdrag för gles bebyggelsestruktur.

Kostnader för åtta av de vårdtunga grupperna beräknas med hjälp av Socialstyrelsen. Grupperna presenteras i *Gemensamt finansierad utjämnning i kommunsektorn (SOU 2003:88)*. Antalet i varje vårdtunga grupp, uppdelat på kön och ålder tas fram och multipliceras med en skattad genomsnittskostnad, som antas vara lika för samtliga landsting.

För HIV beräknas kostnaderna schablonmässigt.

Kostnaderna för den övriga befolkningen beräknas genom att varje invånare

⁶ Den 1 november respektive år är mättdpunkt.

hänförs till en grupp utifrån kön, ålder, civilstånd, sysselsättningsstatus, inkomst och boendetyper. Antalet per grupp i respektive landsting multipliceras med en genomsnittskostnad.

Summan av de tre faktorerna utgör den totala kostnaden för landstinget.

Befolkningsförändringar

Delmodellen består av en del:

- Eftersläpningseffekter

För att kunna ta del av kompensation för eftersläpningseffekter krävs att landstingets genomsnittliga befolkningstillväxt under en fyraårsperiod överstiger 1,2%⁷. Är befolkningstillväxten mellan den 1 november två år före utjämningsåret och 1 november året före utjämningsåret högre än 1,2% erhåller landstinget en standardkostnad skild från 0. Det antal personer av landstingets befolkningstillväxt som överstiger gränsvärdet 1,2% ligger till grund för beräkningen av standardkostnaden. Utfallet baseras på landstingets utfall i kommunalekonomisk utjämning året före utjämningsåret jämfört med motsvarande utfall ökat med det antal personer som översteg gränsvärdet.

Kollektivtrafik

Standardkostnaden för kollektivtrafiken beräknas länsvis med hjälp av variablerna gleshet, arbetspendling och tätortsstruktur. Därefter fördelas 50 procent till kommunerna och 50 procent till landstingen förutom i Stockholms län där landstinget får 60 procent av de beräknade kostnaderna.

Mer om modellantagandena och bakgrunden till dessa för både kommuner och landsting kan man läsa mer om i utredningen *Gemensamt finansierad utjämning i kommunsektorn (SOU 2003:88)* och i propositionen *Ändringar i det kommunala utjämningsystemet (Prop. 2003/04:155)*, i *Lag (2004:773) om kommunalekonomisk utjämning* och i *Förordning (2004:881) om kommunalekonomisk utjämning*.

2.3 Redovisning av osäkerhetsmått

Inga osäkerhetsmått redovisas.

3 Aktualitet

3.1 Frekvens

Beräkningarna görs två gånger om året. Senast den 1 oktober ska kommuner och landsting få tillgång till en preliminär version av beräkningarna inför det kommande utjämningsåret. Senast den 10 januari utjämningsåret ska Skatteverket ha tillgång till de slutliga beräkningarna. Eventuellt kan någon kommun eller landsting överklaga de slutliga beräkningarna. Om detta överklagande är relevant medför det ytterligare en beräkningsomgång som ger ett reviderat utfall.

3.2 Framställningstid

Framställningstiden är beroende av när variablerna som ska ingå i modellerna blir klara. Arbetet med beräkningarna pågår främst från februari till december året före utjämningsåret.

3.3 Punktlighet

⁷ Den 1 november respektive år är mättdpunkt.

Tidpunkten för presentation av uppgifterna bestäms av Lag (2004:773) om kommunalekonomisk utjämning och i förordning (2004:881) om kommunalekonomisk utjämning. Det innebär att resultatet från de preliminära beräkningarna ska ha presenterats till kommunerna och landstingen senast den 1 oktober året före utjämningsåret. Resultatet från de slutliga beräkningarna ska vara Skatteverket tillhanda senast den 10 januari utjämningsåret.

4 Jämförbarhet och sammanvändbarhet

4.1 Jämförbarhet över tiden

Eftersom revideringar i utjämningsystemet skett vid flera tillfällen samtidigt som det till år 2005 skett en större revidering kan inte jämförelser över tiden göras i någon större utsträckning.

4.2 Jämförbarhet mellan grupper

Kommunerna kan jämföra sig med varandra.

4.3 Sammanvändbarhet med annan statistik

Statsbidrag till kommuner som tillämpar maxtaxa inom förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg, Statsbidrag för kvalitetssäkrande åtgärder inom förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg till kommuner som tillämpar maxtaxa samt statsbidrag till personalförstärkningar i förskola baseras bland annat på ett index som baseras på standardkostnaden i kostnadsutjämningsens delmodell förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg.

5 Tillgänglighet och förståelighet

5.1 Spridningsformer

Utfallet från de senast tillgängliga beräkningarna publiceras på SCB:s webbplats: http://www.scb.se/templates/Product___11991.asp.

Tabellsamlingar med utfall och bilagor trycks och levereras till alla kommuner och landsting. Dessa tabellsamlingar skickas även till riksdag och Regeringskansliet samt personer på intresseorganisationen Sveriges Kommuner och Landsting.

5.2 Presentation

Resultatet av beräkningarna presenteras på SCB:s webbplats, i ett Statistiskt meddelande (OE 26 SM 0601) *Kommunalekonomisk utjämning för kommuner, utfall utjämningsåret 2006* samt i tabellsamlingarna *Kommunalekonomisk utjämning för kommuner, utjämningsåret 2006* *Kommunalekonomisk utjämning för kommuner, Underlag till beräkning av kostnadsutjämningsåret 2006* och *Kommunalekonomisk utjämning för landsting, utfall utjämningsåret 2006*.

I Sveriges statistiska databaser (SSD) finns utfallet för kommuner och landsting för bidrags-/utjämningsåren 1996-2006. Utfallet för senaste beräkningsomgång publiceras efter att Skatteverket har fastställt det slutliga utfallet. I regel sker publicering i SSD i mars under utjämningsåret.

5.3 Dokumentation

Dokumentation över hur beräkningarna går till kan erhållas från SCB, enheten för Offentlig ekonomi. Viss dokumentation finns tillgänglig på SCB:s webbplats.

5.4 Tillgång till primärmaterial

Tillgång till uppgifter som ingår i beräkningarna finns tillgängliga hos SCB och

andra myndigheter såsom Skatteverket, Skolverket, Socialstyrelsen, AMS etc. En stor del av underlaget till beräkningarna finns publicerade i tabellsamlingen *Kommunalekonomisk utjämning för kommuner, Underlag till beräkning av kostnadsutjämningen utjämningsåret 2006*.

5.5 Upplýsingstjänster

Upplýsingar kan lämnas av Tomas Johansson, 019 – 17 64 26
offentlig.ekonomi@scb.se